

Uchwała Nr XIX/132/2012
Rady Gminy Wierzchowo
z dnia 29 marca 2012r.

**w sprawie przyjęcia Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Wierzchowo na lata
2012 – 2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016 - 2019**

Na podstawie art. 18 ust.1 w związku z art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r.
Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001r. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami)
Rada Gminy Wierzchowo uchwala, co następuje:

§1. Uchwala się Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wierzchowo na lata
2012 –2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016 - 2019 stanowiący załącznik do
nin. uchwały.

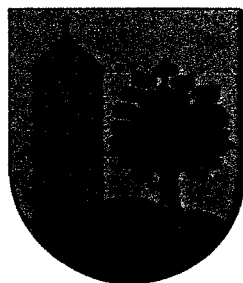
§2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Wierzchowo.

§3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Antoni Kaczmarek
Antoni Kaczmarek

Wójt Gminy Wierzchowo

**Program ochrony środowiska
dla Gminy Wierzchowo
na lata 2012 – 2015
z uwzględnieniem perspektywy
na lata 2016-2019.**

Grudzień, 2011 r.

**Program ochrony środowiska
dla Gminy Wierzchowo
na lata 2012 – 2015
z uwzględnieniem perspektywy
na lata 2016-2019.**

Autor: Mirosław Ziółkowski

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	7
1.1. PRZEDMIOT OPRACOWANIA.....	7
1.2. CEL I ZAKRES OPRACOWANIA.....	7
1.3. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA	7
1.4. ŹRÓDŁA DANYCH.....	7
1.5. POLITYKA EKOLOGICZNA PAŃSTWA	8
2. CHARAKTERYSTYKA GMINY	8
2.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE	8
2.2. GEOLOGIA, HYDROGEOLOGIA, MORFOLOGIA I HYDROGRAFIA	9
2.2.1. <i>Wody podziemne</i>	10
2.2.2. <i>Wody powierzchniowe</i>	10
2.3. KLIMAT	11
2.4. INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA	12
2.5. SPOŁECZEŃSTWO GMINY	12
2.5.1. <i>Bezrobocie</i>	12
2.6. GOSPODARKA W GMINIE	12
2.6.1. <i>Rolnictwo</i>	13
2.7. TURYSTYKA.....	13
3. OCHRONA DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO ORAZ RACJONALNE UŻYTKOWANIE ZASOBÓW NATURALNYCH	14
3.1. OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU.....	14
3.1.1. <i>Formy ochrony przyrody</i>	14
3.1.2. <i>Potencjalne zagrożenia</i>	17
3.1.3. <i>Przyjęte cele i priorytety</i>	17
3.1.4. <i>Kierunki działań</i>	17
3.1.5. <i>Lista zadań przyjętych dla realizacji celów</i>	17
3.2. OCHRONA I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ LASÓW	18
3.2.1. <i>Stan istniejący</i>	18
3.2.2. <i>Potencjalne zagrożenia</i>	18
3.2.3. <i>Przewidywane kierunki zmian</i>	19
3.2.4. <i>Przyjęte cele i priorytety</i>	19
3.2.5. <i>Kierunki działań</i>	19
3.2.6. <i>Lista zadań przyjętych dla realizacji celów</i>	19
3.3. OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI	19
3.3.1. <i>Stan istniejący</i>	19
3.3.2. <i>Potencjalne zagrożenia</i>	20
3.3.3. <i>Przewidywane zmiany</i>	20
3.3.4. <i>Przyjęte cele i priorytety</i>	20
3.3.5. <i>Kierunki działań</i>	20
3.3.6. <i>Lista zadań przyjętych dla realizacji celów</i>	21
3.4. OCHRONA WÓD PODZIEMNYCH I POWIERZCHNIOWYCH	21
3.4.1. <i>Stan istniejący</i>	21
3.4.2. <i>Potencjalne zagrożenia</i>	22
3.4.3. <i>Przyjęte cele i priorytety</i>	22
3.4.4. <i>Kierunki działań</i>	22
3.4.5. <i>Lista zadań przyjętych dla realizacji celów</i>	23
4. POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA	23
4.1. ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA	23
4.1.1. <i>Stan istniejący</i>	23
4.1.2. <i>Potencjalne zagrożenia</i>	24
4.1.3. <i>Przewidywane zmiany</i>	24
4.1.4. <i>Przyjęte cele i priorytety</i>	24
4.1.5. <i>Kierunki działań</i>	24
4.1.6. <i>Lista zadań przyjętych dla realizacji celów</i>	24
4.2. POWAŻNE AWARIE	25

4.2.1. Stan istniejący.....	25
4.2.2. Potencjalne zagrożenia.....	25
4.2.3. Przyjęte cele i priorytety.....	25
4.2.4. Kierunki działań	26
4.2.5. Lista zadań przyjętych dla realizacji celów.....	26
4.3. HAŁAS	26
4.3.1. Stan istniejący.....	26
4.3.2. Potencjalne zagrożenia.....	26
4.3.3. Przewidywane zmiany.....	26
4.3.4. Przyjęte cele i priorytety.....	27
4.3.5. Kierunki działań	27
4.3.6. Lista zadań przyjętych dla realizacji celów.....	27
4.4. POLA ELEKTROMAGNETYCZNE (PEM)	27
4.4.1. Stan istniejący.....	27
4.4.2. Potencjalne zagrożenia.....	27
4.4.3. Przewidywane zmiany.....	27
4.4.4. Przyjęte cele i priorytety.....	27
4.4.5. Kierunki działań	28
4.4.6. Lista zadań przyjętych dla realizacji celów.....	28
5. NARZĘDZIA REALIZACJI PROGRAMU.	28
5.1. MOŻLIWOŚCI KORZYSTANIA ZE ŚRODOWISKA.....	28
5.2. FINANSOWANIE OCHRONY ŚRODOWISKA	28
5.3. KONTROLNA DZIAŁALNOŚĆ GMINY	29
5.4. ODPOWIEDZIALNOŚĆ I KARY W ZAKRESIE ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO.....	29
6. HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU.	29
7. KONTROLA REALIZACJI PROGRAMU.	30
7.1. PROPONOWANY SPOSÓB MONITOROWANIA REALIZACJI NINIEJSZEGO PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA.....	30
8. PODSUMOWANIE OPRACOWANIA.....	31
9. ŹRÓDŁA DANYCH I LITERATURA.	31

Spis tabel

Tabela 1. Zadania w zakresie ochrony przyrody na lata 2012-2019.....	17
Tabela 2. Lasy w gminie Wierzchowo.	18
Tabela 3. Zadania w zakresie ochrony i rozwoju lasów na lata 2012-2019.	19
Tabela 4. Zadania w zakresie ochrony powierzchni ziemi w latach 2012-2019.	21
Tabela 5. Lista ujęć wód podziemnych w gminie Wierzchowo.	21
Tabela 6. Zadania w zakresie ochrony wód powierzchniowych i podziemnych w latach 2012-2019.	23
Tabela 7. Zadania w zakresie ochrony powietrza w latach 2012-2019.....	25
Tabela 8. Zadania w zakresie przeciwdziałania poważnym awariom i skutkom poważnych awarii w latach 2012-2019.	26
Tabela 9. Zadania w zakresie ochrony przed hałasem w latach 2010-2019.....	27
Tabela 10. Zadania w zakresie ochrony przed PEM w latach 2012-2019.	28
Tabela 11. Harmonogram realizacji Programu ochrony środowiska dla Gminy Wierzchowo.	29
Tabela 12. Proponowane wskaźniki realizacji programu.	30

Spis rysunków

Rysunek 1. Położenie gminy Wierzchowo w powiecie drawskim.	9
---	---

1. Wstęp

1.1. Przedmiot opracowania.

Przedmiotem opracowania jest Program ochrony środowiska dla gminy Wierzchowo na lata 2012-2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016-2019.

1.2. Cel i zakres opracowania.

Celem opracowania jest wykonanie obowiązku określonego w art. 17 i 18 ustawy Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25 poz. 150 ze zmianami), tj. realizacji Polityki ekologicznej państwa na poziomie gminnym. Opracowanie niniejsze jest bezpośrednią kontynuacją „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Wierzchowo na lata 2004-2011”.

Opracowanie obejmuje obszar Gminy Wierzchowo. Zawiera opisy aktualnego stanu elementów środowiska, przewidywane kierunki ich zmian, zakładane cele i kierunki działań w dziedzinie ochrony środowiska oraz zadania, uznane za konieczne do ich realizacji. Odnosi się do aspektów finansowych i innych elementów umożliwiających i wspomagających realizację Programu. Zawiera również proponowane sposoby monitorowania stanu realizacji dokumentu.

1.3. Podstawa prawna opracowania

Jak wspomniano wcześniej, podstawą niniejszego opracowania są zapisy ustawy Prawo ochrony środowiska.

Zawartość merytoryczną dokumentu określają „Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym” (MŚ, Warszawa, grudzień 2002).

W związku z hierarchizacją opracowań wdrażających Politykę ekologiczną państwa i koniecznością ich zgodności, niniejszy Program został opracowany ze szczególnym uwzględnieniem dokumentów przyjętych na szczeblu powiatowym, wojewódzkim i krajowym:

- Aktualizacji programu ochrony środowiska dla Powiatu Drawskiego na lata 2008-2015;
- Programu Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2008 – 2011 z uwzględnieniem perspektywy 2012 – 2015;
- Polityki ekologicznej państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016.

1.4. Źródła danych

- Urząd Gminy Wierzchowo
- Starostwo Powiatowe w Drawsku Pomorskim
- Główny Urząd Statystyczny
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie (strona internetowa Inspektoratu: www.wios.szczecin.pl)

1.5. Polityka ekologiczna państwa

Polityka ekologiczna państwa na lata 2009-2012 z perspektywą do roku 2016 została przejęta w grudniu 2008 roku przez Radę Ministrów. Polityka ekologiczna określa cele i priorytety zapewniające prawidłową ochronę środowiska naturalnego.

Główne cele polityki ekologicznej na lata 2009-2012 z perspektywą do roku 2016:

- Poprawa jakości środowiska w szerokim zakresie
- Realizacja zasady zrównoważonego rozwoju
- Powstrzymanie niekorzystnych zmian klimatu
- Ochrona zasobów naturalnych, w tym różnorodności biologicznej.

Cele pośrednie:

- Ochrona powietrza
- Przeciwdziałanie zmianom klimatu
- Spełnianie standardów UE w zakresie ochrony środowiska.

2. Charakterystyka gminy

Gmina Wierzchowo jest gminą wiejską z dużą różnorodnością ukształtowania terenu. Powierzchnia jej wynosi nieco ponad 229 km² (22920 ha) stanowiąc 13% ogólnej powierzchni powiatu drawskiego. W skład gminy wchodzi kilkanaście wsi: Będolino, Garbowo, Nowe Laski, Osiek Drawski, Otrzep, Sośnica, Świerczyna, Wielboki, Wierzchowo, Żabin, Żabinek, Bonin, Żeńsko, Danowice, Dębnowice, Knowie, Króle, Radomyśl i Wierzchówko. Gmina Wierzchowo sąsiaduje z następującymi gminami: od północy z gminą Czaplinek; od północnego zachodu z gminą Złocieniec, od południa: z gminami Mirosławiec i Wałcz.

2.1. Położenie geograficzne

Gmina Wierzchowo położona jest w południowo-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego, w powiecie drawskim. Obszar gminy położony jest w obrębie następujących jednostek fizyczno-geograficznych (Kondracki, 2002):

Podprowincja: Pojezierza Południowobałtyckie

Makroregion: Pojezierza Południowopomorskie

Mezoregion: Pojezierze Wałeckie

Rysunek 1. Położenie gminy Wierzchowo w powiecie drawskim.

2.2. Geologia, hydrogeologia, morfologia i hydrografia

Obecny wygląd powierzchni Ziemi na obszarze gminy, został ukształtowany przez lądolód skandynawski, a faza pomorska zlodowacenia północnopolskiego nadała temu obszarowi ostateczny wygląd. Charakter młodoglacjalny tego rejonu jest reprezentowany przez formy geomorfologiczne takie jak: wzniesienia morenowe, kredowe, ozy, rynny subglacjalne, obniżenie wytopiskowe, równiny sandrowe oraz zastoiskowe.

Po zakończeniu epoki plejstoceńskiej /lądolód/ nastąpił okres zwany holocenem, trwający do dnia dzisiejszego. Pozostałe bryły martwego lodu wytopiły się tworząc liczne obniżenia odpływowe, z osadzonymi utworami aluwialno-bagiennymi (głównie torfy) oraz obniżenia bezodpływowe, z jeziorami -obszar na południe od jeziora Wąsosze, wokół jeziora Dolne. Obniżenia w terenie zostały zajęte przez rzeki, które ukształtowały doliny osadzając na nich utwory fluwialne (mułki, piaski z domieszką humusu)

Na obszarze Gminy Wierzchowo można wyróżnić trzy główne jednostki geomorfologiczne:

- Wysoczyznę moreny dennej z równiną zastoiskową,
- Równinę sandrową
- Wzniesienia morenowe moreny czołowej.

W związku z powyższym rzeźba terenu w obrębie gminy jest dość urozmaicona. Część północno-zachodnia, leżąca na wysoczyźnie morenowej jest falista, część centralna i wschodnia płaska, lekko falista (równina sandrowa), natomiast część południowa (rejon od Otrzępu do Nowych Lasek) - pagórkowata (wzniesienia morenowe).

Wysokości terenu wahają się od 124 m n.p.m. w okolicach jeziora Wąsosze do 207 m n.p.m. w okolicach wsi Nowe Laski. Wysokości względne, w obrębie wysoczyzny

morenowej, wynoszą 10-20 metrów, na obszarze równiny sandrowej nie przekraczają 10 metrów, a w rejonie wzgórz morenowych dochodzą do 60 metrów.

Warunki hydrologiczne mają istotny wpływ na kształtowanie się warunków przyrodniczych oraz rozwoju określonego obszaru. Obszar gminy jest położony w obrębie strefy stosunkowo wysokich opadów, których suma roczna kształtuje się na poziomie 600 mm. Warunkuje to dość wysoki odpływ, zarówno podziemny jak i powierzchniowy. Na omawianym obszarze przeważa odpływ wód podziemnych. Północne i zachodnie tereny gminy położone są w obrębie wysokiej ochrony (OWO) Głównych Zbiorników Wód Podziemnych.

Sieć hydrograficzna gminy jest uboga. Wody powierzchniowe reprezentowane są głównie przez jeziora.

2.2.1. Wody podziemne

Zasoby wód podziemnych występujące na terenie gminy Wierzchowo należą do średnich. Wyróżniono następujące strefy wodonośne:

- Strefa równiny sandrowej. Wody o zwierciadle swobodnym zalegają głębiej niż 2 metry, a na wzniesieniach 5 metrów,
- Strefa wysoczyzny morenowej. Wody gruntowe nie tworzą jednolitego poziomu, zalegają w piaszczystych i żwirowych przewarstwieniach pomiędzy gliną, zwykle są to wody o zwierciadle napiętym,
- Strefa den rynien jeziornych, zagłębień i dolin rzecznych. I poziom wodonośny zalega na głębokości do 1,0 m.

Wody podziemne są podstawowym źródłem zaopatrzenia dla celów bytowych i gospodarczych. Na terenie gminy zlokalizowanych jest 9 większych ujęć wody: w Świerczynie, Żeńsku, Radomyślu (dwa ujęcia), Wierzchowie, Żabinku, Garbowie, Boninie i Sośnicy. Poziom wodonośny ujęć występuje na głębokościach od 15 do 50 metrów pod powierzchnią terenu. Jedynie w Sośnicy poziom wodonośny występuje na głębokości 100 m.

2.2.2. Wody powierzchniowe

2.2.2.1. Rzeki

Sieć hydrograficzna Gminy Wierzchowo jest bardzo uboga. Jest położona w dorzeczu Odry, w zlewniach dwóch I-rzędowych dopływów Noteci: Drawy i Gwdy. Obszary północne i zachodnie gminy należą do 3 podzlewni Drawy. Pozostałe obszary gminy są odwadniane przez III – rządowe dopływy Gwdy.

Zlewnia Drawy

Drawa jest III-rzędowym dopływem Odry (Drawa – Noteć – Warta – Odra). Jest to rzeka pstrągowa.

Drawa ma 186 km długości. Powierzchnia zlewni całkowitej wynosi 3 296 km³. Do jej zlewni na terenie gminy należą:

- Zlewnia rzeki Wąsawy,
- Obszary źródliskowe w podzlewni jeziora Stawno – odpływ wód do jeziora Lubie,
- Część bezpośredniej zlewni jeziora Lubie,
- Obszary pozbawione odpływu powierzchniowego położone wokół rynny polodowcowej zajętej przez jeziora Busko – Dramienko,
- Zlewnia rzeki Korytnicy

Zlewnia Gwdy

Gwda jest III-rzędowym dopływem Odry (Gwda-Noteć-Warta-Odra) i jednocześnie największym dopływem Noteci. Generalnie wody tej rzeki odprowadzane są w kierunku południowym. Powierzchnia jej zlewni wynosi 4942,8 km², a długość – 146,7 km. Na terenie gminy do zlewni Gwdy należą:

- Zlewnia Świerczyńca,
- Zlewnia Niecieczy,
- Obszary źródliskowe bezimiennych dopływów Świerczyńca i Niecieczy.

2.2.2.2. Jeziora

Na terenie gminy znajduje się 10 jezior o powierzchni większej od 1 ha. Powierzchnię większą od 10 ha posiada 7 jezior. Największe z nich to bezodpływowe jezioro Busko (33,8 ha) położone w centrum gminy, a kolejne co do wielkości są jez. Studnica i jez. Machlinko (oba po nieco ponad 28 ha).

2.3. Klimat

Gmina Wierzchowo położona jest w strefie przenikania się wpływów powietrza polarnego, arktycznego i zwrotnikowego. W zależności od podłoża nad obszar gminy napływają masy powietrza morskiego i kontynentalnego. Jest to strefa klimatu umiarkowanego, przejściowego środkowej Europy. Klimat przejściowy charakteryzuje się zmiennymi stanami pogody uwarunkowanymi rodzajem napływających mas powietrza. Przeważnie są to masy powietrza polarnego, z przewagą bardziej wilgotnego powietrza polarno- morskiego. Obszar gminy posiada klimat cieplejszy i suchszy od pozostałych mezoregionów krain pojeziernych.

Na podstawie danych z wielolecia klimat w omawianym rejonie charakteryzuje się:

- Opady - suma roczna: 480-600 mm
- Temperatura dla całego roku: 7,3-7,90 C
- Temperatura w okresie V-VII: 14,7-15,70 C
- Okres zimowy temperatura śr<0°C: 60-85 dni
- Okres zimowy – pokrywa śnieżna: 40-50 dni

- Długość okresu wegetacyjnego: 215-218 dni
- Początek okresu wegetacyjnego: 3-7 kwiecień
- Przewaga wiatrów z zachodu i południowego – zachodu, o średniej rocznej prędkości 3,2 m/s.

2.4. Infrastruktura komunikacyjna

Przez teren Gminy Wierzchowo przebiegają dwa szlaki kolejowe, w obecnej chwili połączenia zostały zawieszona. Są to szlaki:

- Wałcz – Wierzchowo – Złocieniec – Drawsko Pom.
- Mirosławiec – Wierzchowo – Złocieniec – Drawsko Pom.

Większość dróg znajdujących się na terenie gminy to drogi powiatowe. Jedyna droga wojewódzka przebiegająca przez Gminę Wierzchowo to droga nr 177 łącząca Sośnicę z Czaplinkiem o długości 15 km i Mirosławcem o długości 13 km. Odległość Wierzchowa od drogi 177 to 7 km.

2.5. Społeczeństwo gminy

Gminę Wierzchowo zamieszkuje 4409 mieszkańców (według danych GUS na koniec 2010), w tym 2155 kobiet i 2254 mężczyzn skupionych w 19 miejscowościach (11 sołectw). Średnia gęstość zaludnienia na 1 km² wynosi 19 osób. Jak wynika z danych GUS największą grupę ludności stanowią mieszkańcy w wieku produkcyjnym (66,1% w 2010 r.).

2.5.1. Bezrobocie

Zgodnie z danymi GUS, na koniec roku 2010 wskaźniki bezrobocia były następujące:

- bezrobotni ogółem: 391 osób

w tym:

kobiety: 223

mężczyźni: 168

- procent bezrobotnych w stosunku do ogółu ludności w wieku produkcyjnym: 13,4%

w tym:

kobiety: 17,1%

mężczyźni: 10,4%

2.6. Gospodarka w gminie

Głównym działem gospodarki gminy Wierzchowo jest rolnictwo, zaś drugie miejsce zajmuje przemysł drzewny, zlokalizowany w miejscowościach Wierzchowo i Świerczyna. Zakłady produkujące elementy drewniane (półprodukty i gotowe wyroby) znajdują się Wierzchowie, Świerczynie, Będlinie i Żabinie.

W samej gminie Wierzchowo zarejestrowane zostały 353 jednostki gospodarcze. Jedynie 16 jednostek należy do sektora publicznego, a dalszych 337 firm działa

w sektorze prywatnym. Zdecydowana większość podmiotów działających w tym sektorze jest prowadzona na zasadzie zgłoszenia działalności gospodarczej (291 podmioty). W gminie działają 4 spółki handlowe, jedna spółdzielnia, 10 stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz dwie spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego (Strategia rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2009-2015).

Ważniejsze zakłady przemysłowe zlokalizowane na terenie gminy Wierzchowo:

- KPPD Szczecinek S.A. Zakład Przemysłu Drzewnego ul. Leśna 5 78-530 Wierzchowo
- KPPD Szczecinek S.A Zakład Przemysłu Drzewnego Świerczyna 76a 78-530 Wierzchowo
- Wytwórnia Listew i Parkietów s.c. Andrzej Tomczak, Jarosław Tomczak, Będolino 5, 78-530 Wierzchowo
- Beńko Roman Zakład Produkcyjno – Handlowy, ul. Parkowa 5, 78-530 Wierzchowo
- Chojnacki Dariusz Pracownia Snycerska „TJ Pawła” ul. Lipowa 12 a 78-530 Wierzchowo,

2.6.1. Rolnictwo

Obszar Gminy Wierzchowo cechuje się glebami o średniej klasie bonitacyjnej oraz o niskiej klasie bonitacyjnej. Gleby o średniej klasie bonitacyjnej występują w Osieku Drawskim, Wierzchowie, Żabinie i Boninie. Gleby o niskiej klasie bonitacyjnej występują w Świerczynie, Wielbokach, Sośnicy, Nowych Laskach i Żeńsku.

Pod względem użyteczności gleb dla rolnictwa powierzchnie gminy podzielić można na dwa różniące się obszary – bardziej żyzny północno – zachodni oraz obszar południowy i wschodni – ze słabymi glebami kompleksu żytniego słabego (rejon Żeńska , Nowych Lasek, Sośnicy, Świerczyny i Wielbok). W lokalnych zagłębieniach o wysokim poziomie wód gruntowych zalegają kompleksy zbożowe pastewne mocne i zbożowo – pastewne słabe, stanowiące niewielką powierzchnię gminy. Niewielką powierzchnię zajmują także gleby kompleksu pszennego wadliwego występujące na wzniesieniach o większych spadkach oraz średnio żyzne gleby zajęte przez trwałe użytki zielone, powstałe z torfów i piasków rzecznych z domieszką humusu.

Istotnym elementem produkcji rolnej w gminie jest chów trzody chlewnej. Jest on prowadzony na fermach w Żabinie i Żeńsku oraz w gospodarstwie rolnym w Świerczynie.

2.7. Turystyka

Osobom lubiącym naturę Gmina Wierzchowo oferuje sporą lesistość (ponad 60%) i urozmaicenie terenu, przy jednoczesnym niskim poziomie urbanizacji i braku uciążliwego przemysłu. Interesującym obiektem jest Rezerwat Sośnica - starodrzew bukowo-dębowy z zachowaną kwaśną buczyną i około 240-280 letnimi bukami i dębami, położony na jednym z najwyższych w okolicy wzniesień.

Osoby lubiące historię mogą natknąć się m. in. na stare ewangelickie cmentarze, rozrzucone po terenie całej gminy. Pasjonaci II Wojny Światowej nie powinni pominąć kilku

punktów związanych z przemarszem i walkami wojsk polskich, oznaczonych kamieniami upamiętniającymi tamte wydarzenia, m.in. w Żabinie, Będlinie i w okolicach Nowych Lasek.

Przez teren gminy prowadzi kilka szlaków turystycznych m. in.:

- szlak I Warszawskiej Brygady Kawalerii z łowca nad rzeką Dobrzycą do Drawska Pomorskiego, ok. 50 km, interesująca trasa rowerowa;
- szlak z Wierzchowa do Wałcza;
- szlak rowerowy „Dolina Wąsawy” - pętla ze Złocieńca przez Osiek Drawski, Wierzchowo z powrotem do Złocieńca.

Na terenie gminy znajduje się kilka miejsc o charakterze punktów widokowych, m. in.:

- krawędzie Doliny Wąsawy;
- wzniesienie koło Radomyśla;
- wzniesienie w okolicach Nowych Lasek;
- okolice jez. Okrągłe Małe.

3. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego oraz racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych

3.1. Ochrona przyrody i krajobrazu.

3.1.1. Formy ochrony przyrody

W granicach gminy Wierzchowo nie znajdują się parki narodowe i krajobrazowe natomiast znajduje się obszar sieci Natura 2000 – Ostoja Drawska PLB 320019. Formy ochrony przyrody reprezentowane są przez:

3.1.1.1. Rezerваты przyrody

Na terenie gminy znajduje się Rezerwat leśny Sośnica. Rezerwat został ustanowiony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego w dniu 12 lipca 1974r. Położony jest 2 km na południe od wsi Sośnica, na gruntach należących do Nadleśnictwa Świerczyna. Powierzchnia rezerwatu to 12,06ha. Celem ochrony jest zachowanie starodrzewu dębowo-bukowego o charakterze naturalnym. Wiek starodrzewu to 240-280 lat, z licznymi drzewami pomnikowymi (28 drzew o pierśnicach powyżej dolnej granicy dla pomników przyrody, w tym 16 osobników buka zwyczajnego, 12 osobników dębu bezszypułkowego). Rezerwat położony jest na najwyższym w okolicy wzniesieniu morenowym (180 m n.p.m.).

Głównym przedmiotem ochrony są:

- kwaśna buczyna pomorska,
- stare drzewa o cechach pomnikowych,
- grzyby makroskopowe związane z bukiem i dębem,
- zespoły destruentów rozkładające drewno bukowe i dębowe,

- drzewostan mieszany w wieku 55 lat z czereśnią ptasią.
- zespół destruentów rozkładające drewno czereśni ptasiej, brzozy oraz osiki.

W rezerwacie stwierdzono występowanie mchów: *Polytrichum attenuatum*, *Catharinea undulata*; paprotników: *Phaeopteris dryopteris*, *Dryopteris spinulosa*, *Athyrium filix - femina*. Z roślin naczyniowych występują: buk zwyczajny, dąb bezszypułkowy, grab pospolity, czereśnia ptasia, brzoza brodawkowata, osika, świerk pospolity, możylinek trójnerwowy, zawilec gajowy, fiołek leśny, szczawik zajęczy, bodziszek cuchnący, trędownik bulwiasty, marzanka wonna, pokrzywa zwyczajna, sit rozpierschły, kosmatka owłosiona, turzyca leśna, turzyca odległokłosa, prosownica rozpierschła, mietlica pospolita, trzcinnik leśny, trzcinnik piaskowy, wiechlina gajowa, kostrzewa olbrzymia. Na terenie rezerwatu odnotowano wiele gatunków ptaków wymienionych w Konwencji Berneńskiej: siniaka, pełzacza ogrodowego, pełzacza leśnego, kowalika, grubodzioba, muchołówkę żałobną, dzięcioła dużego, dzięcioła czarnego.

Plan ochrony rezerwatu, sporządzony w 1998 r. obejmuje okres 01.01.1999-31.12.2018.

3.1.1.2. Obszary chronionego krajobrazu

Na terenie gminy Wierzchowo zachodzi Obszar Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Drawskie”. Obszar został powołany Uchwałą nr X/46/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie z dnia 17 listopada 1975r. Obejmuje swoimi granicami prawie całe Pojezierze Drawskie oraz fragment Pojezierza Szczecińskiego. W granicach obszaru znajduje się północno-zachodnia część gminy, z miejscowościami Bonin, Radomyśl, Osiek Drawski, a także częścią zabudowań Żabinka i Wierzchowa.

Charakterystycznym elementem OChK są duże powierzchniowo jeziora polodowcowe, mszary i bory bagienne na torfowiskach, jeziora bezwapienne z roślinnością lobeliową oraz naturalne lasy bukowe, wśród których wyróżnia się żyzna buczyna pomorska.

Granicę OChK na terenie gminy Wierzchowo wyznacza droga Kalisz Pomorski - Żabinek - Wierzchowo oraz północny brzeg jeziora Wąsosze. Tereny te obejmują:

- fragment wzniesień morenowych położonych na północnych obszarach gminy wraz z występującymi tam terenami podmokłymi,
- rozległe tereny rolnicze położone na równinie moreny dennej,
- lasy wodochronne nad jeziorem Wąsosza,
- fragment równiny zastoiskowej pomiędzy Wierzchowem a jeziorem Wąsosze,
- zalesione wzniesienia tworzące lokalny wododział podzlewni Drawy,
- rynnę polodowcową, położona przy drodze Złocieniec-Wierzchowo.

Na obszarze tym znajdują się tereny istotne z punktu widzenia Dyrektywy Siedliskowej, zwłaszcza zaliczane do siedlisk słodkowodnych (naturalne jeziora eutroficzne, oczka

wodne), torfowiska wysokie i niskie, półnaturalne łąki i dobrze zachowane fragmenty lasów liściastych. Miejsca te są siedliskami bogatej herpetofauny - żmii zygzakowatej, żaby wodnej, żaby moczarowej, żaby jeziorkowej, grzebuszki ziemnej, rzekotki drzewnej, traszki grzebieniastej, kumaka nizinnego, ropuchy zielonej, ropuchy paskówki. Występuje tu także wiele gatunków wymienionych w Dyrektywie Ptasiej. Najcenniejsze spośród awifauny to gatunki objęte ochroną strefową: bocian czarny, orlik krzykliwy, kania ruda. Ponadto jest to miejsce bytowania cyraneczki, krakwy, głowienki, błotniaka stawowego, przepiórki, derkacza, żurawia, czajki, kszczyka, świerszczaka, strumieniówki, jarzębatki, gąsiora, srokosza.

3.1.1.3. Pomniki przyrody

Na terenie gminy Wierzchowo istnieje 6 zatwierdzonych pomników przyrody, w tym 4 drzewa pojedyncze i 2 grupy drzew:

- Nadleśnictwo Świerczyna, Leśnictwo Otrzep: 3 zrosnięte buki zwyczajne, o obwodzie 550 cm, wys. 25 m, wiek ok. 300 lat,
- Nadleśnictwo Świerczyna, Leśnictwo Otrzep: sosna pospolita, obwód 270 cm, wys. 25 m, wiek ok. 200 lat
- Nadleśnictwo Świerczyna, Leśnictwo Nowe Laski: 3 zrosnięte buki zwyczajne, obwód 420 cm, wys. 25 m, wiek ok. 300 lat,
- Nadleśnictwo Świerczyna, Leśnictwo Nowe Laski: dąb szypułkowy, obwód 420 cm, wys. 25 m, wiek ok. 500 lat,
- Nadleśnictwo Świerczyna, Leśnictwo Nowe Laski: buk zwyczajny, obwód 400 cm, wys. 25 m, wiek ok. 300 lat,
- Nadleśnictwo Świerczyna, Leśnictwo Nowe Laski: dąb szypułkowy, obwód 270 cm, wys. 25 m, wiek ok. 200 lat.

3.1.1.4. Użytki ekologiczne

Użytek UE-I P-6 powołano Uchwałą nr XL/VIII/189/98 Rady Gminy Wierzchowo z dnia 29.05.1998r. Użytek o powierzchni 0,37 ha zlokalizowany jest na terenie Nadleśnictwa Świerczyna. Celem jest ochrona miejsc naturalnej retencji wody dla utrzymania hydrogeniczności obszaru.

3.1.1.5. Lasy ochronne

Ok. 10% lasów gminy Wierzchowo stanowią lasy ochronne. Są to lasy wodochronne i glebochronne, występujące wzdłuż rzek i jezior oraz lasy nasienne w południowo-wschodniej części gminy (rejon rezerwatu „Sośnica”).

3.1.1.6. Strefy ochrony miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt

Na terenie gminy Wierzchowo utworzono dwie strefy miejsc rozrodu i regularnego przebywania bociana czarnego.

3.1.2. Potencjalne zagrożenia.

Do potencjalnych zagrożeń elementów przyrodniczych i krajobrazu zaliczyć można:

- źródła ogólnie rozumianych zanieczyszczeń, np. dzikie wysypiska odpadów, niekontrolowane emisje ścieków, nieprawidłowe nawożenie itp.;
- niekontrolowaną antropopresję, np. nadmierne wycinki drzew;
- nieprzemysłane lokalizowanie wszelkich obiektów budowlanych i infrastrukturalnych.

3.1.3. Przyjęte cele i priorytety

Nawiązując do celu określonego w Polityce ekologicznej państwa w zakresie ochrony przyrody, tj. zachowania bogatej różnorodności biologicznej przyrody na poziomie wewnątrzgatunkowym, gatunkowym oraz ponadgatunkowym, wraz z umożliwieniem zrównoważonego rozwoju gospodarczego, na poziomie gminy Wierzchowo ustalono następujący cel:

Cel: Ochrona istniejących obszarów i obiektów cennych przyrodniczo oraz krajobrazu rekreacyjnego i rolniczego gminy.

3.1.4. Kierunki działań

Nawiązując do kierunków działań określonych w Polityce ekologicznej państwa oraz wojewódzkim i powiatowym programie ochrony środowiska ustalono następujące kierunki działania:

- Wzmacnianie znaczenia ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej.
- Uwzględnianie wymogów ochrony istniejących oraz potencjalnych obszarów i obiektów cennych przyrodniczo w procesach decyzyjnych, np. przy planowaniu przestrzennym, wydawaniu decyzji administracyjnych.
- Uwzględnianie kompensacji przyrodniczej dla planowanych działań, które skutkują stratami w elementach przyrody.

3.1.5. Lista zadań przyjętych dla realizacji celów

Tabela 1. Zadania w zakresie ochrony przyrody na lata 2012-2019.

Lp.	Zadanie	Jednostki realizujące	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania
1.	Edukacja społeczności lokalnej w zakresie ochrony przyrody i bioróżnorodności.	Gmina, organizacje ekologiczne	ciągły	budżet gminy, WFOŚiGW
2.	Współdziałanie w organizowaniu ponadlokalnych wydarzeń o charakterze ekologicznym i turystycznym.	Gmina, Powiat, organizacje społeczne, PTTK	ciągły	budżet gminy, budżet powiatu, środki PTTK
3.	Uwzględnianie kompensacji w przypadkach wycinki drzew lub krzewów wymagających usunięcia.	Gmina, adresaci decyzji na usunięcie drzew lub krzewów	ciągły	budżet gminy, środki własne adresatów decyzji
4.	Szkolenia osób funkcyjnych i pracowników w zakresie ochrony przyrody.	Gmina	ciągły	budżet gminy
5.	Współpraca przy identyfikacji obszarów cennych przyrodniczo i tworzeniu form	Gmina, Regionalna Dyrekcja Ochrony	ciągły	budżet gminy, budżet RDOŚ

	ochrony przyrody.	Środowiska		
6.	Promowanie inwestycji poprawiających stan i bezpieczeństwo elementów przyrody lub niewpływających negatywnie na te elementy.	Gmina, inwestorzy	ciągły	budżet gminy, środki inwestorów
7.	Współpraca przy pielęgnacji, ochronie i promocji pomników przyrody.	Wojewódzki Konserwator Przyrody, Gmina, organizacje ekologiczne	ciągły	budżet RDOŚ, budżet gminy, WFOŚiGW, fundusze unijne
8.	Współpraca w zakresie rozwoju agroturystyki i atrakcyjności turystycznej gminy.	Gmina, Powiat, przedsiębiorcy działający w obszarze turystyki	ciągły	budżet gminy, budżet powiatu, fundusze unijne

3.2. Ochrona i zrównoważony rozwój lasów

3.2.1. Stan istniejący

Lesistość gminy Wierzchowo wynosi ponad 60%. Stan lasów na terenie gminy przedstawia poniższa tabela (dane GUS):

Tabela 2. Lasy w gminie Wierzchowo.

	Jednostka miary	2010
LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI		
Powierzchnia gruntów leśnych		
ogółem	ha	14730,8
lasy ogółem	ha	14314,8
lesistość w %	%	62,50
grunty leśne publiczne ogółem	ha	14643,2
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	ha	14625,9
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha	14621,9
grunty leśne prywatne	ha	87,6
LASY NIESTANOWIĄCE WŁASNOŚCI SKARBU PAŃSTWA		
Powierzchnia gruntów leśnych		
ogółem	ha	104,90
lasy ogółem	ha	104,90
grunty leśne prywatne ogółem	ha	87,60
grunty leśne prywatne osób fizycznych	ha	62,60
grunty leśne gminne ogółem	ha	17,30
grunty leśne gminne lasy ogółem	ha	17,30
Pozyskanie drewna (grubizny)		
ogółem	m3	7
lasy prywatne	m3	7

3.2.2. Potencjalne zagrożenia

Jako potencjalne zagrożenia lasów można wymienić:

- pożary,
- szkody powodowane przez zwierzęta leśne i szkodniki drzew,
- wywożenie odpadów do lasu,

- zmiany stosunków wodnych, susze, nawałnice.

3.2.3. Przewidywane kierunki zmian

Zgodnie z założeniami na poziomie krajowym, zawartymi m. in. w Krajowym programie zwiększania lesistości i Polityce ekologicznej państwa kierunki zmian są następujące:

- dalsze działania w kierunku racjonalnego użytkowania zasobów leśnych,
- kształtowanie właściwej struktury gatunkowej i wiekowej lasów,
- zachowanie obecnej różnorodności i stopniowe jej zwiększanie,
- stopniowe zwiększanie lesistości kraju.

3.2.4. Przyjęte cele i priorytety

W zakresie ochrony lasów przyjęto cel określony w Polityce ekologicznej państwa:

Cel: Racjonalne użytkowanie zasobów leśnych przez kształtowanie ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej, z zachowaniem bogactwa biologicznego. Rozwijanie idei trwale zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.

3.2.5. Kierunki działań

Przyjęto następujące kierunki działań w zakresie ochrony i rozwoju lasów:

- Współpraca samorządu gminy z instytucjami odpowiedzialnymi za grunty leśne: PGL LP, Starostwo Powiatowe.
- Gospodarowanie lasami gminnymi zgodnie z obowiązującą polityką państwa w tym zakresie.

3.2.6. Lista zadań przyjętych dla realizacji celów

Tabela 3. Zadania w zakresie ochrony i rozwoju lasów na lata 2012-2019.

Lp.	Zadanie	Jednostki realizujące i współpracujące	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania
1.	Wprowadzenie tematyki ochrony lasów do akcji edukacyjnych prowadzonych przez Gminę.	Gmina, Nadleśnictwa	ciągły	budżety gminy i nadleśnictw
2.	Prowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej w lasach gminnych, zmierzającej do zwiększenia ich wartości i bioróżnorodności.	Gmina, Powiat, Nadleśnictwa	ciągły	budżet gminy

3.3. Ochrona powierzchni ziemi

3.3.1. Stan istniejący

Działaniami wpływającymi na powierzchnię ziemi mogą być m. in.: wydobywanie surowców, wykorzystanie rolnicze gruntów, melioracje.

Na terenie gminy Wierzchowo stwierdzono jedno złożę surowca ilastego oraz niewielką ilość złóż kruszywa naturalnego. Złożę surowca ilastego jest od lat 70. nieeksploatowane. Okoliczni mieszkańcy doraźnie eksploatują cztery stanowiska kruszywa - piasku drobnoziarnistego. Dwa z nich znajdują się nieopodal wsi Świerczyna, jedno przy wsi

Osiek Drawski i jedno przy wsi Żeńsko. Na terenie gminy potwierdzono również siedem stanowisk, z których pozyskiwano kruszywo w przeszłości - pozostały po nich wyrobiska.

Grunty rolne zostały scharakteryzowane w rozdziale 2.6.1. Rolnictwo. Ich ochrona polega przede wszystkim na racjonalnej gospodarce rolnej i rozważnym przeznaczaniu na cele nierolnicze.

3.3.2. Potencjalne zagrożenia

Zagrożeniem dla gleb mogą być:

- erozja - wywołana np. brakiem ochronnej pokrywy roślinnej, niezrekultywowaniem lub niezabezpieczeniem wyrobisk;
- zbytne uwilgotnienie lub przesuszenie - wywołane np. nieprawidłową melioracją;
- zanieczyszczenia - wywołane m. in. nieprawidłowym nawożeniem, powstawaniem dzikich wysypisk czy niekontrolowaną emisją ścieków.

3.3.3. Przewidywane zmiany

Najbardziej prawdopodobnym kierunkiem zmian jest dalsze przekształcanie gruntów rolnych w tereny zabudowane, co pociąga za sobą dalsze ingerencje w powierzchnię ziemi, związane z budową niezbędnej infrastruktury (drogi dojazdowe, zbrojenie działek itd.).

W zakresie rolniczego wykorzystania gruntów może dojść do większego udziału praktyk związanych z szeroko rozumianym rolnictwem ekologicznym.

3.3.4. Przyjęte cele i priorytety

Zgodnie z Polityką ekologiczną państwa, w zakresie ochrony powierzchni ziemi, przyjęto do realizacji następujące cele:

Cel: Rozpowszechnianie dobrych praktyk rolnych i leśnych, zgodnych z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Cel: Przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno-błotnych przez czynniki antropogeniczne.

Cel: Wzmocnienie ochrony niezagospodarowanych złóż kopalin w procesie planowania przestrzennego.

3.3.5. Kierunki działań

Przyjęte kierunki działań:

- Współpraca z instytucjami kompetentnymi w zakresie gospodarki rolnej i leśnej, edukacja społeczności lokalnej w tym zakresie.
- Optymalizacja planowania przestrzennego pod kątem ochrony gruntów i złóż kopalin.

3.3.6. Lista zadań przyjętych dla realizacji celów

Tabela 4. Zadania w zakresie ochrony powierzchni ziemi w latach 2012-2019.

Lp.	Zadanie	Jednostki realizujące	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania
1.	Identyfikacja gleb narażonych na degradację i erozję. Zapobieganie degradacji i erozji gleb.	Gmina, Powiat	ciągły	budżet gminy, budżet powiatu
2.	Współpraca przy zapewnieniu prawidłowego funkcjonowania melioracji.	Gmina, Zachodniopomorski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych, Spółki Wodne, właściciele gruntów	ciągły	budżet gminy, środki ZZMiUW, środki Spółek Wodnych, środki prywatne
3.	Współpraca przy promowaniu dobrych praktyk rolniczych.	Gmina, ODR, ARIMR	ciągły	budżet gminy, środki ODR, środki ARIMR, fundusze unijne
4.	Uwzględnianie w planowaniu przestrzennym kwestii ochrony gleb i złóż kopalin.	Gmina	ciągły	-

3.4. Ochrona wód podziemnych i powierzchniowych

3.4.1. Stan istniejący

Wody podziemne i sieć hydrologiczna w gminie Wierzchowo zostały opisane w rozdziałach 2.2.1 i 2.2.2. Stan jakościowy wód można określić na podstawie badań prowadzonych w ramach monitoringu państwowego (prowadzonego przez WIOŚ) oraz badań wykonywanych przy zaopatrywaniu ludności w wodę.

Tabela 5. Lista ujęć wód podziemnych w gminie Wierzchowo.

Lp.	Ujęcie	Głębokość studni [m]	Wydajność [m ³ /h]
1.	Świerczyna	48,5	87,0
2.	Zeńsko	63,0	53,5
3.	Radomyśl	3,6	15,5
4.	Radomyśl	51,0	1,6
5.	Bonin	43,0	22,5
6.	Sośnica	83,0	19,5
7.	Wierzchowo	55,0	26,5
		57,0	15,0
8.	Żabinek	51,0	41,5
		50,0	38,5
9.	Garbowo	48,0	6,0

Zużycie wody z sieci wodociągowej w latach 2009-2010 przedstawiało się następująco (dane wg GUS):

- 2009 r.: 1546 m³, w tym 1033 m³ gospodarstwa domowe
- 2010 r.: 1600 m³, w tym 1115 m³ gospodarstwa domowe

Na potrzeby produkcji zużyto następujące ilości wody (GUS):

- w 2009 r.: 2536 m³

- w 2010 r.: 2700 m³

Monitoring wód powierzchniowych prowadzony jest przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie. Monitoringiem objęte jest jezioro Wąsosze. Jego wody były badane w roku 1999 i w 2007. W roku 1999 sklasyfikowano wody jeziora jako pozaklasowe. Zgodnie z danymi zawartymi w Raporcie o stanie środowiska w województwie zachodniopomorskim w latach 2006-2007, w roku 2007 stwierdzono poprawę jakości względem roku 1999.

Rzeka Wąsawa była badana w 2000 r. Wody w rejonie gminy Wierzchowo określono wtedy na II klasę jakości.

3.4.2. Potencjalne zagrożenia

Do zagrożeń wód powierzchniowych można zaliczyć:

- odprowadzanie ścieków bezpośrednio do wód lub do gleby;
- odpływ powierzchniowy z terenów zurbanizowanych i przemysłowych;
- odpływ nawozów i środków ochrony roślin z pól;
- dzikie wysypiska odpadów,
- różnego rodzaju wycieki substancji zagrażających środowisku wodnemu.

Do zagrożeń wód podziemnych zaliczyć można:

- wymienione wyżej zagrożenia wód powierzchniowych;
- ingerencje w integralność powierzchni ziemi, zwłaszcza niekontrolowane i niepoprzedzone odpowiednim rozpoznaniem terenu, np. wydobywanie surowców

3.4.3. Przyjęte cele i priorytety

Przyjęto następujący cel w zakresie ochrony wód:

Cel: Racjonalizacja gospodarowania zasobami wód i ochrona tych zasobów.

3.4.4. Kierunki działań

Przyjęte kierunki działań to:

- Dążenie do maksymalnej ekonomiczności zaopatrywania ludności w wodę oraz uświadamianie społeczności w zakresie oszczędzania wody.
- Dążenie do możliwie największego skanalizowania gminy, w celu likwidacji niekontrolowanego odpływu ścieków nieoczyszczonych.

3.4.5. Lista zadań przyjętych dla realizacji celów

Tabela 6. Zadania w zakresie ochrony wód powierzchniowych i podziemnych w latach 2012-2019.

Lp.	Zadanie	Jednostki realizujące	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania
1.	Ustanawianie stref ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęć wód.	Gmina, zarządcy ujęć, Starosta, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej	ciągły	budżet gmin, budżety jednostek zarządzających ujęciami
2.	Bieżące naprawy sieci wodociągowej w celu usunięcia strat wywołanych nieszczelnościami.	Gmina, jednostki zarządzające wodociągami	ciągły	budżet gmin, budżety jednostek zarządzających wodociągami
3.	Kontrola gospodarki ściekowej.	Gmina	ciągły	budżet gminy
4.	Dalszy rozwój sieci kanalizacji sanitarnej.	Gmina	ciągły	budżet gminy, WFOŚiGW, NFOŚiGW
5.	Wspieranie budowy indywidualnych systemów oczyszczania ścieków w miejscach, gdzie nie możliwe jest doprowadzenie sieci kanalizacji.	Gmina	ciągły	-
6.	Wspieranie budowy szczelnych zbiorników na gnojowicę/gnojówkę oraz płyt obornikowych w gospodarstwach rolnych oraz biogazowni.	Gmina, ARiMR	ciągły	-

4. Poprawa jakości środowiska

4.1. Zanieczyszczenie powietrza

4.1.1. Stan istniejący

Stały monitoring powietrza nie jest prowadzony na terenie gminy Wierchowo. Najbliższy punkt pomiarowy systemu monitoringu znajduje się w Kaliszu Pomorskim. Stan powietrza w strefie drawsko-waleckiej, obejmującej gminę w przypadku większości zanieczyszczeń został zakwalifikowany do klasy A. Jedynie w przypadku ozonu zanotowano przekroczenia.

Zanieczyszczenie atmosfery pochodzi z punktowych i powierzchniowych źródeł emisji. Źródła powierzchniowe to przede wszystkim układ komunikacyjny, źródła punktowe to głównie zakłady produkcyjne, kotłownie, indywidualne ogrzewanie mieszkań. Emisje z kotłowni i zakładów są przedmiotem kontroli ze strony odpowiednich służb ochrony środowiska. Właściciele i użytkownicy źródeł emisji, w tym instytucje i spółdzielnie mieszkaniowe mające znaczący udział w bilansie emisji, w miarę swoich środków finansowych przeprowadzają systematycznie modernizację kotłowni na bardziej ekologiczne, głównie z pieców opalanych paliwem stałym na piece gazowe lub opalane

olejem opałowym. Analizując wyniki pomiarów stanu sanitarnego powietrza atmosferycznego nie stwierdza się przekroczeń norm badanych zanieczyszczeń. W okresie zimowym następuje wzrost stężeń podstawowych zanieczyszczeń powietrza jak tlenek azotu, dwutlenek siarki i pył zawieszony. Jakość powietrza na obszarze Gminy nie budzi zastrzeżeń. Na stan sanitarny powietrza atmosferycznego na terenie Gminy wpływa emisja z zakładów przemysłowych, kotłowni osiedlowych czy emisje komunikacyjne (Strategia Rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2009-2015)

4.1.2. Potencjalne zagrożenia

W gminie Wierzchowo, na stan obecny, największy wpływ na atmosferę mają emisje liniowa i niska (szczególnie zimą, przy wzmożonym ogrzewaniu mieszkań i domów oraz w przypadkach ewentualnego spalania odpadów w paleniskach domowych). Emisja przemysłowa, z uwagi na brak przemysłu uciążliwego, nie jest tak znacząca.

Największym zagrożeniem wydają się więc być źródła liniowe - transport drogowy, zwłaszcza przy drogach wyższej rangi oraz spalanie odpadów w domach.

4.1.3. Przewidywane zmiany

W zakresie emisji liniowej i niskiej przewiduje się stopniowy jej spadek w związku z unowocześnianiem technologii (nowsze samochody, nowe piece i paleniska o niższym stopniu emisji), wzrostem świadomości społeczeństwa i inwestycjami w infrastrukturę drogową (nowe nawierzchnie, „zielone ekrany” wzdłuż dróg).

Coraz większy nacisk na ochronę środowiska prognozuje stopniowe zmniejszanie emisji z sektora gospodarczego. Dążenie do osiągnięcia norm narzuconych przez Wspólnotę i ustawodawstwo krajowe, powoduje nakładanie na zakłady emitujące zanieczyszczenia obowiązków zmniejszania emisji. Obowiązki te są coraz wyraźniej egzekwowane przez organy administracji i kontroli.

4.1.4. Przyjęte cele i priorytety

Przyjęto cele za Polityką ekologiczną państwa:

Cel: Redukcja emisji, osiągnięcie i utrzymanie norm określonych w ustawodawstwie krajowym i przepisach Wspólnotowych.

Cel: Likwidacja emisji substancji niszczących warstwę ozonową przez ich wycofanie z obrotu i stosowania.

4.1.5. Kierunki działań

Przyjęte kierunki działań to:

- Promowanie alternatywnych źródeł energii.
- Ograniczanie emisji liniowej i niskiej.

4.1.6. Lista zadań przyjętych dla realizacji celów

Tabela 7. Zadania w zakresie ochrony powietrza w latach 2012-2019.

Lp.	Zadanie	Jednostki realizujące	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania
1.	Współpraca przy rozwoju lokalnego monitoringu jakości powietrza.	Powiat, Gmina, WIOŚ	ciągły	budżet powiatu, budżet gminy, środki WIOŚ, środki WFOŚiGW
2.	Inwestycje drogowe - drogi gminne.	Gmina	ciągły	budżet gminy, środki unijne
3.	Promowanie źródeł ogrzewania o mniejszym poziomie emisji. Wymiana źródeł ogrzewania na bardziej ekologiczne.	Gmina, mieszkańcy gminy	ciągły	budżet gminy, środki osób prywatnych
4.	Dalsza edukacja w zakresie szkodliwości spalania śmieci w paleniskach domowych/"na trawniku".	Gmina, Powiat, organizacje ekologiczne	ciągły	budżet gminy, budżet powiatu, środki WFOŚiGW
5.	Wspieranie działań użytkowników środowiska zmierzające do ograniczenia emisji LZO.	Urząd Marszałkowski, Gmina, Powiat	ciągły	budżet województwa, budżet gminy, budżet powiatu
6.	Wspieranie działań zmierzające do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych.	Urząd Marszałkowski, Gmina, Powiat	ciągły	budżet województwa, budżet gminy, budżet powiatu

4.2. Poważne awarie

4.2.1. Stan istniejący

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie Prawo ochrony środowiska, z poważną awarią mamy do czynienia gdy zaistnieje: emisja, pożar lub eksplozja, powstałe w wyniku procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu. Kolejnym warunkiem jest wystąpienie co najmniej jednej substancji niebezpiecznej, która powoduje natychmiastowe lub opóźnione zagrożenie zdrowia lub życia ludzi albo zagrożenie środowiska.

Dotychczas na terenie gminy Wierzchowo nie zanotowano zdarzeń o statusie poważnej awarii.

4.2.2. Potencjalne zagrożenia

Zagrożenie poważnymi awariami na obszarze gminy może wynikać głównie z transportu materiałów niebezpiecznych. Ewentualne zagrożenie mogą też powodować fermy trzody chlewnej w Żabinie i Żeńsku.

W związku z brakiem miejsc magazynowania substancji niebezpiecznych na terenie gminy, zagrożenie w tym zakresie jest niewielkie.

4.2.3. Przyjęte cele i priorytety

Przyjęty cel to:

Cel: Ograniczenie możliwości wystąpienia poważnych awarii.

Cel: Ograniczanie skutków potencjalnego wystąpienia poważnej awarii dla społeczności i środowiska.

4.2.4. Kierunki działań

Aby osiągnąć wyznaczony cel przyjęto następujące kierunki działań:

- Współpraca z prowadzącymi instalacje, organami administracji, inspekcji oraz Strażą Pożarną, w zakresie przepływu informacji o potencjalnych zagrożeniach awariami.
- Prowadzenie działań kształtujących świadomość społeczności w zakresie poważnych awarii.

4.2.5. Lista zadań przyjętych dla realizacji celów

Tabela 8. Zadania w zakresie przeciwdziałania poważnym awariom i skutkom poważnych awarii w latach 2012-2019.

Lp.	Zadanie	Jednostki realizujące	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania
1.	Współpraca przy aktualizacji i rozwijaniu informacji o zakładach o zwiększonym i dużym ryzyku wystąpienia awarii.	służby i straże powiatowe, gmina, powiat, prowadzący zakłady	ciągły	budżet powiatu, budżet gminy, środki inwestorów
2.	Informowanie społeczeństwa o procedurach i sposobach postępowania w przypadku zaistnienia poważnej awarii.	służby i straże powiatowe, powiat, gmina	ciągły	budżet powiatu, budżet gminy

4.3. Hałas

4.3.1. Stan istniejący

W gminie Wierzchowo występują zasadniczo dwa źródła hałasu, których oddziaływanie może być odczuwalne. Są to: sieć drogowa, generująca hałas komunikacyjny oraz kilka zakładów, których działalność może wywoływać hałas. Większym zagrożeniem, jeżeli chodzi o hałas, wydaje się być komunikacja drogowa. Jak do tej pory nie stwierdzono negatywnych oddziaływań czy też przekroczeń norm wynikających z działalności zakładów.

4.3.2. Potencjalne zagrożenia

Biorąc pod uwagę powyższe, jako potencjalne zagrożenia można wymienić wzrost natężenia ruchu drogowego, zwłaszcza ciężkiego. W przypadku zakładów działających na terenie gminy zagrożenie jest znikome – nawet w przypadku ewentualnego rozwoju zakładów procedury ochrony środowiska oraz rozwój technologiczny nie powinny dopuścić do niechcianego wzrostu emisji hałasu.

4.3.3. Przewidywane zmiany

Rozwój gospodarczy prawie na pewno powodował będzie wzrost natężenia ruchu drogowego. Przy założeniu inwestycji w infrastrukturę komunikacyjną (nowe nawierzchnie,

ewentualne ekranowanie ciągów drogowych, np. „zielonymi ekranami”) i tabor transportowy, oddziaływanie hałasu komunikacyjnego powinno być łagodzone.

4.3.4. Przyjęte cele i priorytety

Zgodnie z Polityką ekologiczną państwa przyjęto cel:

Cel: Dokonanie wiarygodnej oceny narażenia społeczeństwa na ponadnormatywny hałas i podjęcie działań zmniejszających zagrożenie tam gdzie jest to wymagane.

4.3.5. Kierunki działań

Przyjęto następujące kierunki działań:

- Uwzględnianie kwestii zagrożenia hałasem w planowaniu przestrzennym, m. in. kwestie lokalizacji względem siebie źródeł hałasu i obiektów narażonych.
- Współpraca w kwestii monitoringu hałasu.

4.3.6. Lista zadań przyjętych dla realizacji celów

Tabela 9. Zadania w zakresie ochrony przed hałasem w latach 2010-2019.

Lp.	Zadanie	Jednostki realizujące	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania
1.	Inwestycje w zakresie infrastruktury drogowej - drogi gminnej.	gmina	ciągły	budżet gminy, fundusze unijne
2.	Wprowadzanie rozwiązań bezpośrednio niwelujących oddziaływanie hałasu (ekrany, „zielone ekrany”)	gmina	ciągły	budżet gminy, fundusze unijne
3.	Szkolenia pracowników w zakresie ochrony przed hałasem.	gmina	ciągły	budżet gminy

4.4. Pola elektromagnetyczne (PEM)

4.4.1. Stan istniejący

Na stan obecny źródłami pól elektromagnetycznych na obszarze gminy Wierzchowo są napowietrzne linie energetyczne i nadajniki sieci telefonii komórkowej.

4.4.2. Potencjalne zagrożenia

Pola elektromagnetyczne mogą wywoływać w organizmie człowieka różnorodne reakcje, powodując m. in. powstawanie prądów indukowanych, delikatne zmiany temperatury tkanek itp. Niezaprzeczalny jest fakt oddziaływania pól elektromagnetycznych na urządzenia elektryczne i elektroniczne (zakłócenia i.t.p.)

4.4.3. Przewidywane zmiany

Rozwój sieci telekomunikacyjnych, pojawianie się na rynku nowych operatorów, sugerują ewentualność niewielkiego zwiększenia liczby nadajników.

4.4.4. Przyjęte cele i priorytety

Podobnie jak w przypadku oddziaływań hałasu cele są następujące:

Cel: Dokonanie wiarygodnej oceny narażenia społeczeństwa na oddziaływanie pól elektromagnetycznych i podjęcie działań zmniejszających zagrożenie tam gdzie jest to wymagane.

4.4.5. Kierunki działań

Przyjęto następujące kierunki działań:

- Uwzględnianie kwestii zagrożenia oddziaływaniem PEM w planowaniu przestrzennym, m. in. kwestie lokalizacji względem siebie źródeł PEM i obiektów narażonych.
- Współpraca w kwestii monitoringu PEM.

4.4.6. Lista zadań przyjętych dla realizacji celów

Tabela 10. Zadania w zakresie ochrony przed PEM w latach 2012-2019.

Lp.	Zadanie	Jednostki realizujące	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania
1.	Współpraca w zakresie kontroli źródeł emisji PEM.	WIOS, powiat, gmina	ciągły	-
2.	Współpraca w zakresie modernizacji linii przesyłowych i innych urządzeń emitujących PEM.	gmina, powiat, zarządzający urządzeniami/liniami	ciągły	środki zarządzających urządzeniami
3.	Uwzględnianie kwestii ochrony przed PEM w procesie planowania przestrzennego i lokalizacji inwestycji.	gmina	ciągły	-

5. Narzędzia realizacji programu.

5.1. Możliwości korzystania ze środowiska

Polskie przepisy określają różnorodne uregulowania możliwości korzystania ze środowiska. Należą do nich m. in.:

- pozwolenia, zezwolenia i decyzje administracyjne regulujące emisje, pobór wód i inne rodzaje korzystania ze środowiska;
- zgłaszanie instalacji mogących oddziaływać na środowisko;
- możliwość nałożenia obowiązku wykonania przeglądów ekologicznych;
- instrukcje eksploatacji obiektów związanych z gospodarką odpadami;
- ustalanie stref ochrony ujęć wód;
- ustanawianie obszarów ograniczonego użytkowania;
- ograniczenia użytkowania niektórych jednostek pływających na wodach śródlądowych.

5.2. Finansowanie ochrony środowiska

Wydatki na ochronę środowiska mogą być finansowane m. in. z:

- budżetu własnego jednostki;
- ze środków pochodzących z opłat za korzystanie ze środowiska i kar za niespełnianie wymogów ochrony środowiska: Narodowy i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- fundusze międzynarodowe i Unijne (np. LIFE+);

5.3. Kontrolna działalność gminy

Gmina jako organ administracji będący najbliższą społecznością i mogący najszybciej reagować na sygnały o wszelkich nieprawidłowościach, powinna jak najściślej współpracować z inspekcjami i pozostałymi organami administracji.

5.4. Odpowiedzialność i kary w zakresie oddziaływania na środowisko.

- administracyjne kary pieniężne za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska;
- możliwość nałożenia obowiązku zaprzestania działalności negatywnie oddziałującej na środowisko i wykonania działań kompensacyjnych/przywrócenia środowiska do stanu poprzedniego;
- odpowiedzialność karna określona w przepisach dotyczących ochrony środowiska;
- odpowiedzialność cywilna za szkody w środowiska.

6. Harmonogram realizacji programu.

Tabela 11. Harmonogram realizacji Programu ochrony środowiska dla Gminy Wierzchowo.

Lp.	Zadanie	Okres realizacji, uwagi.
1.	Wykonanie zadań przyjętych do realizacji celów.	2012-2015. Po tym okresie należy wykonać aktualizację Programu i ewentualnie zmodyfikować zadania. Dalsza realizacja 2016-2019.
2.	Monitorowanie realizacji Programu.	2012-2019
3.	Monitorowanie stanu środowiska.	2012-2019
4.	Raport z realizacji programu, w tym: - analiza efektywności działań, - ocena realizacji zadań,	Co dwa lata od przyjęcia Programu, tj. za okresy 2012-2013, 2014-2015, 2016-2017, 2018-2019
5.	Aktualizacja Programu	Do końca 2016 r.

7. Kontrola realizacji programu.

7.1. Proponowany sposób monitorowania realizacji niniejszego Programu ochrony środowiska

Tabela 12. Proponowane wskaźniki realizacji programu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka
Ochrona przyrody i krajobrazu.		
1.	Ilość akcji edukacyjnych poruszających tematykę bioróżnorodności i jej ochrony.	szt.
2.	Procent usunięć drzew/krzewów z zastosowaniem kompensacji przyrodniczej - zasadzeń zastępczych.	%
3.	Przypadki współpracy przy identyfikacji/utworzeniu nowego obszaru/obiektu objętego ochroną.	szt.
4.	Procent inwestycji proekologicznych w całej puli inwestycji.	%
5.	Nowe obiekty, atrakcje turystyczne.	szt.
Ochrona i zrównoważony rozwój lasów.		
6.	Ilość akcji edukacyjnych poruszających tematykę lasów i ich ochrony.	szt.
Ochrona powierzchni ziemi.		
7.	Ilość zidentyfikowanych zagrożeń erozją lub degradacją.	szt.
8.	Długość zagospodarowanych/odnawianych/nowo budowanych urządzeń melioracyjnych.	km, m
9.	Ilość wspólnych akcji promujących dobre praktyki rolnicze.	szt.
Ochrona wód podziemnych i powierzchniowych.		
10.	Procentowy udział ujęć wód posiadających ustalone strefy ochrony bezpośredniej/pośredniej we wszystkich ujęciach wód podziemnych.	%
11.	Długość sieci wodociągowej naprawionej w wyniku stwierdzenia nieszczelności.	m
12.	Długość nowo wybudowanej kanalizacji sanitarnej.	km/m
13.	Ilość wybudowanych indywidualnych systemów oczyszczania ścieków.	szt.
Zanieczyszczenie powietrza.		
14.	Długość zmodernizowanych/odremontowanych/nowo wybudowanych dróg gminnych.	km
15.	Ilość akcji edukacyjnych poruszających tematykę ochrony powietrza, szczególnie kwestę spalania śmieci.	szt.
16.	Ilość działań, mających na celu redukcję ilości emitowanych LZO, wspieranych przez gminę.	szt.
17.	Ilość działań, mających na celu redukcję ilości emitowanych gazów cieplarnianych, wspieranych przez gminę.	szt.
Poważne awarie.		
18.	Ilość akcji edukacyjnych poruszających tematykę poważnych awarii.	szt.
Hałas.		
19.	Inwestycje drogowe w zakresie zmniejszenia uciążliwości hałasowej.	szt., opis, km
Pola elektromagnetyczne.		
20.	Ilość zmodernizowanych linii przesyłowych/urządzeń emitujących PEM.	szt./m/km

8. Podsumowanie opracowania.

Niniejsze opracowanie - „Program ochrony środowiska dla Gminy Wierzchowo na lata 2012-2019” - zostało wykonane na zlecenie Wójta Gminy Wierzchowo. Ma na celu wykonanie obowiązku określonego w ustawie Prawo ochrony środowiska, tj. realizacji Polityki ekologicznej państwa na szczeblu gminnym.

Podstawą opracowania są w pierwszej kolejności dokumenty opracowane na szczeblach nadrzędnych: „Polityka ekologiczna państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016”, „Program ochrony środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2008 - 2011 z uwzględnieniem perspektywy 2012 - 2015” oraz „Aktualizacja programu ochrony środowiska dla Powiatu Drawskiego na lata 2008-2015”.

Dokument odnosi się do poszczególnych aspektów ochrony środowiska: krótko określa stan istniejący, przewidywane zagrożenia i kierunki zmian, przyjęte cele, kierunki działań oraz zadania uznane za niezbędne do realizacji celów. Większość zadań jest bezpośrednią pochodną zadań określonych w dokumentach wyższego szczebla.

Realizacja niniejszego programu powinna zapewnić wykonanie założeń polityki ekologicznej państwa w gminie Wierzchowo.

9. Źródła danych i literatura.

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchowo
- Strategia rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2009-2015
- Polityka ekologiczna państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016
- Program ochrony środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2008 - 2011 z uwzględnieniem perspektywy 2012 - 2015
- „Aktualizacja programu ochrony środowiska dla Powiatu Drawskiego na lata 2008-2015
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska (www.wios.szczecin.pl)
- Główny Urząd Statystyczny (www.stat.gov.pl)
- Jerzy Kondracki: Geografia regionalna Polski. Warszawa: PWN, 2002